

„JÄRGE OODATES...”

22. mail 2009. aastal toimus Tartu Ülikooli ajaloo muuseumis professor Eduard Laugaste 100. sünniaastapäevale pühendatud konverents „Järge oodates...”. Korraldajad olid TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule osakond, Akadeemiline Rahvaluule Selts (ARS), Õpetatud Eesti Selts (ÕES), TÜ ajaloo muuseum, kultuuriteooria tippkeskus ning Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond.

Avasõnaga esines Ülo Valk, kes tõdes, et E. Laugaste folkloorihuvi avaldus juba noorukieas, kui ta Tõrva Gümnaasiumi õpilasena alustas vanavara kogumist. M. J. Eisen saatis talle selle eest tänutäheks oma raamatu „Raha-augu jutud”, kuhu kirjutas pühendusena sisse „Järge oodates...”. Eiseni pühendusest oli võetud ka juube-

likonverentsi pealkiri. Ülo Valk rõhutas, et ülikoolis oli Laugaste prof Walter Andersoni silmapaistvamaid õpilasi.

Kersti Taali ettekanne „Noor Eduard Laugaste teadusseltside lummuses” käsitles põhjalikult teadusseltside tegevust XX sajandi esimestel kümnenditel ja E. Laugaste osa neis.

Tartu Ülikooli seadused võimaldasid paljude teadusseltside teket ja toimimist, nii et peaaegu igal erialal oli oma akadeemiline selts. Näiteks 1934. aastal tegutses 25 akadeemilist teadusseltsi. Neist vanim oli 1838. aastal asutatud ÕES, mille algselt edumeelne teadlaskond oli veel XX sajandi algul valdavalt saksakeelne ja -meelne ja seltsi tegevuses osales vähe üliõpilasi. (Alles 1928. aastal mindi asjaajamises

üle eesti keelele.) 1925. aastal asutatud ARS-is oli teiste seltsidega võrreldes üliõpilaste osalus kõige suurem. 1938. aastal muudeti seoses Teaduste Akadeemia (TA) asutamiselega seltside rahastamissüsteemi. Raha hakati eraldama TÜ asemel valdavalt TA-st. Muutunud olud, ühiskondlikud pinged ja tekkinud ruumiprobleemid vähendasid seltside arvu. Ka Teine maailmasõda ja sõjajärgne olukord ei soosinud seltside tegevust, enamik neist likvideeriti.

Laugaste astus ÕES-i 1929. aastal. Samal aastal astusid sinna ka Richard Viidalepp, August Annist, Alo Raun jt tuntud kultuuritegelased. 1939. aastal sai ta seltsi tegevliikmeks. (1936. aastal oli otsustatud, et tegevliikmeteks võivad olla ainult ülikooli õppejõud.) Laugaste kuulus ÕES-i kuni selle sulgemiseni 1950. aastal, tema ettekanne Faehlmanni osast eesti folkloristikas oli üks seltsi kolmest viimasest ettekandest. Eesti Kirjanduse Seltsis (EKS) oli Laugaste üks rahvalaulude antoloogia koostajaid. Teadaolevalt oli ta ka mitme seltsi laekur.

Risto Järv pidas ettekande teemal „Tudengipärimus ja eepilised seadused”. Laugaste on oma 1986. aasta rahvalauleõpikus tutvustanud Axel Olriku rahvajuttude eepilisi seadusi. R. Järv uuris, kas need eepilised seadused kehtivad ka tänapäeval. Analüüsinud 2004–2008 kogutud üliõpilaspärimuse jutuvara, tõi R. Järv tekstinäiteid, kommenteerides seaduspärasusi, mida lugedes iseäranis sageli leida: *vastandite seadus* (üliõpilane on valdavalt positiivne tegelane, kuid õppejõudu nähakse negatiivses valguses); *ainsa peategelase seadus* (tudengi seisukohalt räägitud lugudes tekib tihti küsimus, kes on tegelik peategelane); *tegevuse lihtsuse seadus* (sarnaselt vanemaagse rahvajutuga tarbetuid detaile ei esine); *lõpu seadus* (pajatusesarnastel lugudel on oma väljakujunenud lõpp). Varasema jutuainesega võrreldes pole nii oluline *kolmarvuseadus*, mis võib olla tingitud asjaolust, et enamik kogutud lugudest olid vähem kinnistunud vormi-

ga pajatused. Kokkuvõtteks võib öelda, et Laugaste vahendatud Olriku eepilised seadused on pärimuses ajakohased ka praegu.

Madis Arukask nimetas oma ettekannet „Suhtumine regilaulu – lorast kultuseni” esseeks. Kui Jakob Hurt alustas rahvaluule kogumiskampaaniat, ei olnud regilaul sugugi nii populaarne kui praegu. Paljude lauljate jaoks tähendas see mõttetut lora. Kuigi XX sajandi teiseks pooleks oli vanadest lauludest ehk kõige olulisem juba teada, on praeguseks ajaks regilaul mõnes ringkonnas omandanud salapärase kultusliku oreoli, nagu oleks see osa muistsest salateadmistest. Sellist suhtumist on kultiveerinud näiteks Aleksander Sünteri regilauluteemalised raadiosaated. Praegu on regilaul muutunud võib-olla ainsaks Eestis tekkinud subkultuuriks (vrd *skinhead* või *emo*), mille märksõnaks on massikultuurile vastandumine. Arukask leidis, et regilaulu võibki vaadelda kolmest aspektist: regilaul kui traditsioon, kaasaegne rituaal ja teaduslik uurimisobjekt. Kui kaks esimest aspekti võimaldavad regilaulu kui objekti arengut, siis teaduslik lähenemine vajab vaid objekti olemasolu, olles nii eelnevaid aspekte sillastav kui ka seiskav distsipliin.

Ingrid Rüütel uuris püsivat ja muutuvat Kihnu pulmatraditsioonis Laugaste 1954. aasta õppefilmi ja 2008. aastal esineja enda jäädvustatud filmi põhjal. Kui 1954. aastal oli traditsioon veel elav, siis 2008. aasta pulm oli juba teadlikult rekonstrueeritud. Rüütli sõnul kestis elav traditsioon 1970. aastateni, hiljem muutus kohalikuks meediasündmuseks. Ka näiteks 2008. aasta pulm peeti „üheotsapulmana”, s.t ilma pruudi viimiseta isakodust mehe koju, sest tegelikus elus elas paar juba koos. Pulmas esitati käsikirjalistest abimaterjalidest valitud laule. Peaaegu kõik laulud ja rituaalid olid lühemad. Näiteks kestis veimede jagamine varasema kahe tunni asemel 15–20 minutit. Samal ajal olid esindatud olulised tra-

ditsioonilised tegevused: noorikule uju pähe panemine kirikuõues ja selle mahavõtmine mehe kodus, nooriku tants peiupoisi ja peiuga, noorikuviina joomine jne. Rüütel tõi välja tähelepänekuid 1954. aasta filmi kohta: mõned niigi vähestest lauludest oli paigutatud valedesse kohtadesse, tantsuks mängiti kunstmuusikat.

Konverentsi lõpus vaadati katkendeid kahest Laugaste õppefilmist: „Kihnu saare pulmakombestik” (1954) ja

„Salu talus” (1963). Ürituse peakorraldaja Tiiu Jaago sõnas, et Laugaste õppejõuks olemise plussiks tulebki lugeda suurt hulka tema loodud õppevahendeid, mis ehk iseloomustab TÜ rahvaluule osakonda ja selle suundumusi praeguse ajani välja.

Rein Saukas tutvustas väikest juubelinäitust TÜ ajaloo muuseumi valge saali rõdul.

INGE ANNOM